

Підпільний і партизанський рух на Миколаївщині у роки Великої Вітчизняної війни

32 місяці - з 1 серпня 1941 року по 31 березня 1944 року йшла на території Миколаївщини Велика Вітчизняна війна. Лилася кров, нищилися матеріальні і культурні цінності, духовні надбання народу. На бій ішли мобілізовані і добровольці, чоловіки і жінки, робітники і селяни, комуністи і безпартійні, атеїсти і віруючі, люди різних поколінь, національностей, професій. На захист рідної землі стали всі, навіть діти "ворогів народу", молодь, якій судилося дивом вижити в голодному 1933, в'язні сталінських таборів.

У справу розгрому ненависного ворога внесли свій вклад і трудящі Миколаївщини. Понад 79 тисяч жителів області загинули на фронтах війни. 106 наших земляків удостоєнні звання Героя Радянського Союзу, з них 36 - посмертно. В роки тимчасової окупації на території області діяло 89 підпільних організацій і груп, у яких брало участь більше 4 тисяч чоловік.

На початку серпня 1941 року в Миколаївській області було сформовано підпільний обком партії, 2 підпільних міськкоми, 3 міських райкоми, 26 райкомів партії, до складу яких було підібрано 124 секретарі, у районах області було сформовано 12 партизанських загонів і диверсійних груп. З початком окупації підпільно-партизанські структури не могли належним чином заявити про себе, так як сформовані були поспіхом з недостатньо підготовлених, а то й зовсім випадкових людей, які не мали досвіду підпільної роботи, уявлення про нелегальну діяльність.

Умови, в яких жителі Миколаївщини піднялись на боротьбу з німецько-румунськими окупантами, були тяжкими. На окупованій території області в усіх містах і селах розташовувалась велика кількість ворожих військових частин, штабів, аеродромів, баз. У Миколаєві був штаб спеціальних військових з'єднань, спеціальних частин СС, поліції.

Не дивлячись на те, що підпільні обком і райкоми партії в період окупації Миколаївщини німецькими і румунськими військами не працювали, не було створено єдиного організаційного центру, на території області з ініціативи низів розгорнулася повсюдно підпільна і партизанська боротьба. У Миколаєві, Первомайську, Казанківському, Баштанському, Березнегуватському, Кривоозерському, Доманівському районах діяли партизанські загони і підпільні організації. В Арбузинському, Врадіївському, Жовтневому, Новоодеському, Миколаївському, Братському, Вознесенському діяли підпільно-патріотичні групи.

За мужність і героїзм у боротьбі з німецько-румунськими загарбниками звання Героя Радянського Союзу посмертно були удостоєні 4 підпільники: Віктор Олександрович Лягін, Володимир Степанович Моргуненко, Парфентій Гречаний, Даша Дяченко.

1091 підпільник і партизан області нагороджено орденами і медалями. Але події тих грізних днів ніколи не згаснуть у пам'яті народній.

Про них нагадуватимуть меморіальні дошки, пам'ятники, вулиці, названі іменами героїв, обеліски і кургани слави. Не слід забувати й те, що за період "господарювання" на території області фашистські кати знищили більше 105 тисяч мирних радянських громадян.

Минає 60 років з часу звільнення Миколаївщини від загарбників. За цей час піднялось ціле покоління, для якого війна - сторінка історії. Все більше стає людей, які її не пам'ятають. І як же потрібно, як важливо, щоб усі знали, чим виявилась для світу битва з фашизмом, яких зусиль, мужності і жертв коштувала вона нашому народу.

Це наш священний обов'язок перед тими, кого вже немає серед нас. І перед тими, чие життя лише починається.

Вшановуючи пам'ять всіх учасників підпільного та партизанського руху та до 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні Центральна бібліотека ім. М.Л. Кропивницького склала бібліографічний покажчик "Підпільний та партизанський рух на Миколаївщині у роки Великої Вітчизняної війни", до якого увійшли книги та статті з періодичних видань за останні 10 років.

Книги

1. Миколаївщина в роки Великої Вітчизняної війни: 1941-1944: (До 60-річчя визволення області від німецько-румунських окупантів) / М.О. Багмет, В.Д. Будак, О.М. Гаркуша. - Миколаїв, 2004. - 503 с.
2. Доброниченко М.И. Партизанские дни и ночи.- Одеса: Маяк, 1989.-173 с.
3. Герасименко І. Спогади // Реабілітовано історією.- Миколаїв, 2000.-С.264-298.
4. Горбуров Є.Г. Підпільний і партизанський рух на території Миколаївщини в роки Великої Вітчизняної війни // Миколаївщина в роки Великої Вітчизняної війни: 1941-1944: (До 60-річчя визволення області від німецько-румунських окупантів). - Миколаїв, 2004. – С.64-91.
5. Зайцев Ю.О. Націоналістичне підпілля на території Миколаївщини в 1941-1944 рр. // Миколаївщина в роки Великої Вітчизняної війни: 1941-1944: (До 60-річчя визволення області від німецько-румунських окупантів). - Миколаїв, 2004. – С.103-114.
6. История городов и сел Украинской ССР. Николаевская область.- К.:УСЭ, 1981.- 710 с.
7. Підпільний та партизанський рух у Миколаїв. обл. – С.50-51.
8. Підпільний рух у Николаєві – С. 104 -106.
9. Каткова З., Лебедева И., Климович И. Дорогами бессмертия: Очерк.-Одесса: Маяк, 1978.- 126 с.
10. Кравченко М. Година безсмертя.- К.:Політвидав України, 1981.-127 с.
11. Крючков Ю . Николаев борется // Крючков Ю. История Николаева.- Николаев, 1996.- С.194-197.
12. Лисов Г. Право на бессмертие: Рассказ о руководителе Николаев. п одполя в год ы Великой Отечественной войн ы , ленинградском чек и сте, Герое Советского Союза Викторе Лягине.- Л.: Лениздат, 1982.-126 с.:ил.
13. Макачук С.С., Ташлай Л.Б. “Партизанська іскра”. Трагедія однієї долі: (за матеріалами архівної справи І.Герасименка) // Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження: І У Миколаївська обласна краєзнавча конференція.- Миколаїв, 2002.-С.111-114.
14. Нем`ятий В. Вірність: З історії боротьби трудящих Миколаїв. обл. проти фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни.- Одеса: Маяк, 1973.-204 с.
15. Николаевщина в годы Великой Отечественной войны. 1941-1945: Документы и материалы.- Одеса: Маяк, 1964.- 359 с.
16. Петраш О. Пам`ятники піонерам-розвідникам.- Одеса: Маяк, 1974.- 19 с.
17. Развертывание народной борьбы на временно оккупированной территории области // Очерки истории Николаевской областной партийной организации .- Одесса, 1980.-С.174-188.
18. Чунихин В.А. Лицом к лицу с СД: (Докум. очерки о партизанском движении в Н иколаев ской о бласти во время Великой О течественной войны).- Одесса: Маяк, 1987.-206 с.: ил.
19. Чунихин В.А. Невидимой армии добровольцы. - Николаев: КП "Миколаївська обласна друкарня", 2004. - 152 с .
20. Шитюк М.М. Партизанський і підпільний рух на території Миколаївщини в 1941-1944 роках.- Миколаїв, 1996.-71 с.
21. Шитюк М.М. Герої Кримки: повоєнні долі // Миколаївщина в роки Великої Вітчизняної війни: 1941-1944: (До 60-річчя визволення області від німецько-румунських окупантів). - Миколаїв, 2004. – С.355-384.

22. Шитюк М.М. Підпільна організація “Партизанська іскра” в світлі нових історичних джерел і документів // Миколаївщина в роки Великої Вітчизняної війни: 1941-1944: (До 60-річчя визволення області від німецько-румунських окупантів).- Миколаїв, 2004. – С. 92-102.

Статті

1. Агеев Ю. Подвиг «Партизанской искры» // Южная правда.-2002.-25 мая. - С.3.
2. Бондаренко Я.Л. Мальчишки, мальчишки, вовек не состарится вам //Вечерний Николаев. - 2002. - 7 дек. - С.3.
3. Про юних розвідників Шуру Кобера і Вітю Хоменка
4. Бубнова Т. Підпільники звали її Галею // Радянське Прибужжя.-2000.-23 трав.-С.4.
5. Про підпільницю Адель-Гайден Келем – дружину О.І.Сидорчука
6. Горбуров Є.Г. Підпільний і партизанський рух на території Миколаївщини в роки Другої Світової війни // Бузький Гард.-2002.-Вип.2.-С.9-18.
7. Виноградова А. Виктор Лягин: жизнь и судьба //Вечерний Николаев. - 2005. - 26 марта. - С.2-3; 29 марта. - С.3.
8. Заковоротний Д. Водопойские партизанки // Вечерний Николаев.- 2000. -28 окт.-С.2.
9. Ключевский Ф. Защитники родной земли // Южная правда.- 1999.- 8 мая. -С.3.
10. Про диверсійно-розвідувальну групу №3 Миколаївської підпільної організації “Підпільний райком”
11. Кузнєцов А. Нові документи про відомого розвідника Віктора Лягіна -Корнева // Армія України.-1997.-20 трав.
12. Память о подпольщиках жива // Южная правда.-1997.-23 окт.-С.2.
13. Петров В. Міліція області в роки Великої Вітчизняної війни //Рідне Прибужжя. - 2004. - 13 берез. - С.3.
14. Міліція області в роки Великої Вітчизняної війни
15. Розумяк С. Герої Кримки: 28 лютого 1943 року - день розстрілу героїв "Партизанської іскри " // Рідне Прибужжя. - 2004. - 6 берез. - С.3.
16. Соболев П. Рух опору на Півдні України в роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945) // Рідне Прибужжя. - 2003. - 25 січ.- С.3.
17. Семашко А. Судьба земляка // Новая николаевская газета.- 2001.-21 июня. - С.1.
18. Про підпільника А.К.Кубрака
19. Тупайло С. Їх було троє...// Рідне Прибужжя.-2005.-2 квіт.-С.3.
20. Про юних розвідників Шуру Кобера, Вітю Хоменка і Леоніда Кияна
21. Хичков И. Новое о Лягине // Вечерний Николаев.-1997.-18 февр.
22. Чунихин В. Подполье адресов не оставляет // Южная правда.-2000.-28 марта. - С.3.
23. Чунихин В. Явка на улице Рыбной // Южная правда.-2005.-10 марта. -С.5.
24. Шарафанов Н. Звезда Виктора Лягина // Южная правда.- 2000.- 22 июня. - С.3.
25. Про Магду Дуккарт
26. Шарафанов Н. Лебединое эхо, или Сага об уделе // Южная правда.-1998.-10 дек.-С.2.
27. Про діяльність членів підпільної організації “Миколаївський центр” В.Лягіна, О.Сидорчука, М.Дуккарт
28. Шарафанов Н. Незабываемые люди и их время // Южная правда.-2003.-7 авг.-С.4.
29. Про підпільників організації “Миколаївський центр” (1941-1944)
30. Шарафанов Н. Помнит мир спасенный //Южная правда. - 2002. - 21 сент. - С.2.

31. Шарафанов Н. Подвиг во имя жизни // Южная правда.-1996.-29 окт.-С.3.
32. Шитюк Н. Трагическая одиссея Ивана Герасименко // Южная правда. - 2002.- 24 с ент. - С.3.
33. Юсова-Правдюк А.А. Слезы на обелиске: Беседа с участницей "Николаевского центра" А.А.Юсовой-Правдюк // Южная правда. - 2004. - 25 марта. - С.4.

Складач: Сергеева О.В.